

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Досліджується людський капітал і його роль у забезпеченні інноваційного розвитку, визначаються напрями удосконалення людського капіталу для активізації інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності національної економіки України.

Ключові слова: людський капітал, інноваційний розвиток, інноваційна політика держави, конкурентоспроможність національної економіки.

Рассматривается человеческий капитал и его роль в обеспечении инновационного развития, определяются направления совершенствования человеческого капитала для активизации инновационной деятельности и повышения конкурентоспособности национальной экономики Украины.

Ключевые слова: человеческий капитал, инновационное развитие, инновационная политика, конкурентоспособность национальной экономики.

Discusses the human capital and its role in providing innovative development, identified areas for improvement in the human capital for innovation and competitiveness of national economy of Ukraine.

Keywords: human capital, innovation development, innovation policy of the State, competitiveness of national economy.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття з'явилась нова – інноваційно-інвестиційна модель економічного розвитку, яка базується на знаннях, інтелекті, інноваціях. Об'єднана Європа запропонувала нову стратегію розвитку: підвищення конкурентоздатності європейських ринків на підставі прискореного розвитку трьох вершин так званого «трикутника знань» - освіти, наукових досліджень та інновацій. Значною мірою вирішення поставлених завдань залежить від подальшого розвитку людського капіталу. Теоретичні та практичні проблеми розвитку людського капіталу, інноваційної політики держави, напрямків її реалізації активно розробляються, оскільки вони є пріоритетними в сучасній парадигмі соціально-економічного розвитку.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням комплексу проблем функціонування людського капіталу приділяє увагу велика кількість закордонних та вітчизняних вчених, серед яких слід назвати: Т.Шульца,

Г.Беккера, Дж.Кендріка, В.Антонюка, С.Дятлова, О.А.Грішнову, А. Колота та ін. Розробці проблем інформаційного суспільства, інноваційної моделі економічного розвитку присвятили свої дослідження такі вчені: М.Кастельс, Дж. Гелбрейт, Й.Шумпетер, Р.Солоу, А.Гальчинський, Б.Корнейчук, С.Вовканич, С. Львовчкін, Ю.Макогон, В.Семиноженко, Л.Федулова, А.Чухно та багато інших. Досягнення у дослідженні названих проблем виступають основою для подальших наукових розробок, зокрема впливу людського капіталу, його інноваційної частини на забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

Мета статті. Дослідження розвитку людського капіталу як пріоритетного напрямку інноваційної політики держави для підвищення конкурентоздатності економіки України є метою даної статті.

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи різноманітні підходи в аналізі складної категорії людського капіталу, слід підкреслити, що найбільш визнаним є визначення людського капіталу через якісні характеристики працівника, які ефективно використовуються в економічній діяльності та забезпечують йому отримання прибутку: продуктивні здібності, знання, володіння інформацією, здоров'я, мотивація та мобільність. Отже, людський капітал має характеристики:

- втілений у людині та реалізується через економічну діяльність;
- не може продаватися, передаватися у спадщину;
- формується та нагромаджується шляхом інвестицій в освіту, охорону здоров'я, відпочинок, культурний розвиток, пошук інформації;
- формується впродовж тривалого періоду (приблизно двадцять п'ять років) утримання, виховання та навчання особи;
- упродовж трудової діяльності працівника морально зношується, але й збагачується шляхом набуття практичного досвіду, підвищення кваліфікації.

За оприлюдненими даними, людський капітал країн світу сконцентрований переважно у розвинутих країнах: в країнах «сімки» та ЄС – 59%, в країнах ОПЕК – 12%, в країнах СНД - 11%, в інших країнах – 18% [2]. Основою розвитку людського капіталу виступають інвестиції. Порівняно з інвестиціями в інші форми капіталу інвестиції в людський капітал є найвигіднішими як з погляду однієї людини, так і суспільства в цілому. В залежності від напрямку інвестування в людський капітал виокремлюються такі його складові: капітал освіти (формується на двох рівнях – загальноосвітньому та професійної освіти); капітал здоров'я (генетично закладений та набутий упродовж життя); капітал культури (на споживчому та високодуховному рівнях); соціально-психологічний капітал (на рівні суспільства та індивідууму). Виокремлюються види людського капіталу в залежності від рівня інвестування: державний (формує суспільний людський капітал); мезорівень (формує колективний людський капітал); особистісний (формує індивідуальний людський капітал).

Зростаюча роль людського капіталу в умовах формування економіки знань змінює як економічну систему, так і саме суспільство. Істотно трансформується система державних пріоритетів. На перше місце виходять цільові настанови, що пов'язані зі зміцненням здоров'я населення, збільшенням активної тривалості життя, розвитком науки, підвищенням рівнів освіти і життя людей.

Формування та розвиток національної інноваційної системи охоплює і таку її важливу складову як формування інноваційної культури та поширення знань, підготовку кадрів високої кваліфікації, вдосконалення системи, форм, методів освіти, професійної підготовки і перепідготовки кадрів. Це особливо важливо у зв'язку з тим, що розвиток та використання високих технологій потребує високої якості людського капіталу і особливої державної підтримки [3, с.16-17]. За ознакою рівня і форм підтримки інноваційної діяльності у світовій практиці виділяють: по-перше, стратегію активного втручання держави, в якій держава ставиться до інноваційної діяльності як до головної складової економічного зростання, визначає пріоритети та здійснює фінансування важливих програм і проектів, така стратегія реалізується у Нідерландах, Франції, Японії; по-друге, стратегію децентралізованого регулювання інноваційної діяльності, що зводиться до управління ініціативою у стимулюванні господарської діяльності, здійснення регламентації інноваційної діяльності, ця стратегія має місце в США, Великобританії та в інших країнах; по-третє, змішану стратегію, в якій фактично поєднуються попередні дві стратегії. Вона використовується в економіці країн з великим державним сектором, наприклад, у Швеції. На нашу думку, інноваційна політика в Україні може бути ефективною за умов здійснення стратегії активного втручання держави до інноваційної діяльності, в тому числі до розвитку інноваційного людського капіталу.

Під інноваційним людським капіталом розуміють формування працівника, здатного здійснювати постійний пошук та реалізацію інновацій, що забезпечуватимуть розвиток і підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Пріоритетним завданням освітньої системи в цих умовах є забезпечення інноваційного типу розвитку і саморозвитку людського капіталу, підготовка та формування активних працівників – інноваторів. Особливого значення для формування умов переходу на інноваційний тип розвитку набуває кадрове забезпечення економіки фахівцями – практиками і науковцями – генераторами теоретичних ідей. Це передбачає ефективну підготовку кадрів відповідно потребам інноваційного розвитку економіки, постійне підвищення кваліфікації персоналу у зв'язку із впровадженням інновацій на підприємствах і в установах. Як свідчать результати експертного опитування, сфера інноваційної діяльності в економіці України в останні роки забезпечена достатньою мірою лише фахівцями економічного профілю (відзначили 54,7% опитаних), юридичного профілю (41,6%) і службовцями (56,9%). Значною є нестача кадрів управлінського профілю (71,5%), інженерно-технічних (63,5%), науковців (50,4%) і висококваліфікованих робітників (70,1%) [1, с.87].

Інноваційний тип розвитку охоплює інноваційність в усьому: розвитку та використанні людського капіталу, формуванні поведінки споживачів, впровадження інноваційної мотивації працівників. На наш погляд, доцільним є диференціація населення за критерієм ступеню інноваційності [1, с.89]:

- генератори – високоосвічені, творчо активні, новаторські особи, які постійно прагнуть щось удосконалити у професійній діяльності та у побуті, вони не тільки генерують інноваційні ідеї, а й реалізують їх;
- споживачі – частина населення, яка характеризується платоспроможним попитом на інноваційну продукцію та сприяє зростанню обсягу її виробництва;
- потенційні споживачі – люди, які не мають платоспроможного попиту або не усвідомлюють потреб на інновації, але за умов підвищення освітнього, професійно-кваліфікаційного рівнів та відповідного зростання доходів зможуть перейти до споживачів;
- консерватори – частина населення, яка завжди має консерватизм у сприйнятті інновацій та у споживанні, особливо під впливом вікових, освітньо-культурних параметрів, середовища.

Таким чином, якісні зміни у формуванні людського капіталу, особливо його інноваційної частини, потребує активної державної підтримки для реалізації інноваційного типу розвитку національної економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк В.В. Людський капітал і ринок праці. // Економічна теорія. - 2008. - №2. – с.75-89.
2. Розвиток інноваційної та інвестиційної політики держави // матеріали наукової експертизи // К.: 2007. – С.3-6. – <http://www.in.gov.ua/index.php>
3. Федулова Л. Кадрове забезпечення сфери науки і технологій – стратегічне завдання економічної політики України // Економіст.-2010.- №2. – с.16-20.